

Leerlingen aan het stuur

Wat hebben kinderen nodig om de wereld te begrijpen? En speelt cultuureducatie daarin een rol? Een gesprek over weerbaarheid en de eigen leefwereld van kinderen.

Loes Vermaeten

Cultuurcoördinator en leerkracht in groep 5-6 van De Windroos in Wijk bij Duurstede.

Maaïke Balk

Leerkracht in groep 4/5 van De Windroos in Wijk bij Duurstede.

Pedro de Bruyckere

Onderzoeker en pedagoog. Werkt op de Arteveldehogeschool in Gent en Universiteit Utrecht en schreef verschillende boeken en artikelen over de leefwereld van kinderen.

Loes: "De Windroos is een Freinetschool. De kinderen leren vanaf groep 1 om eigenaar van het leerproces te zijn. Dat betekent niet dat ze de hele dag in bomen klimmen en doen waar ze zin in hebben. Iets wat nog steeds veel mensen denken. Het betekent dat de ervaringen van de leerling het uitgangspunt zijn voor ons onderwijs."

Maaïke: "We vertrekken vanuit de belevingswereld van de kinderen. Wat maken zij mee, waar maken ze zich zorgen over, wat vragen ze zich af. Elke week starten we met schrijven over die eigen ervaring. Vanuit die teksten bevragen de leerlingen elkaar. Kleuters tekenen en vertellen daarbij."

Loes: "Met de wekelijkse teksten dagen kinderen zichzelf in taal uit om gevoelens en belevenissen vorm te geven. De uitkomsten van de vragen die vervolgens

uit de groep komen, worden onderzocht. Dat mogen proefjes zijn, maar kan ook in dans, beeld of bouwwerk."

Trek het open

Pedro: "Het is prachtig dat je kinderen laat leren vanuit hun eigen ervaringen en leefwereld. Maar wat als die ervaringen en het wereldje heel klein zijn? Dan bestaat de kans dat zo'n kind ongelukkig wordt binnen dit soort onderwijs. Want het bevestigt de beperking en vergroot daarmee de ongelijkheid. Dus ja, vertrek vanuit de leefwereld van het kind, maar trek het open. Om dat te doen, zul je als leerkracht moeten bijsturen."

Loes: "Zeker! Dat doen we ook. Leerkrachten hebben een coachende rol en als het nodig is sturen we bij, vanuit het vertrekpunt van het kind. Een voorbeeld: afgelopen winter lag er ijs op de straten.

Het was hartstikke glad op de stoep, maar niet op de weg. Daar was alles gesmolten. Kinderen onderzochten hoe dat kwam. Met iets wat heet is, krijg je het weg. Maar toen ze sambal strooiden gebeurde er niets. Uiteindelijk maakten we via het smeltende water een reis naar het riool, de rivieren, de zee en eindigden we bij plastic soep.”

Maaïke: “We leren kinderen vaardigheden waarmee ze zich staande kunnen houden in de maatschappij. Dat start met grip op jezelf krijgen. Daarvoor zijn nieuwsgierigheid en verbazing nodig, weten hoe vragen te stellen, hoe antwoorden te krijgen en hoe betrouwbare bronnen te herkennen.”

Verwondering en verbazing

Pedro: “Om grip op jezelf en de wereld te krijgen is je eigen leefwereld een goed vertrekpunt. Maar beter nog zijn die verwondering en verbazing. Ongeacht de achtergrond van een kind hebben deze twee een ongelooflijk mechanisme. Ze zorgen voor nieuwsgierigheid en willen weten. Ik denk dat de discussie over onderwijs de laatste jaren gepolariseerd is. Er zijn twee kampen: zelfontdekking en instructie. Wat ik bij jullie hoor is zelfontdekking, maar ook veel instructie.”

Maaïke: “Dat klopt. We dagen kinderen uit. Ook om andere dingen te proberen dan daar

waar ze zich comfortabel bij voelen. Stel dat een kind altijd tekent met stift. Dan gaan we in gesprek en bevragen we het kind. Wat als je eens ander materiaal gebruikt? Wat als je een andere vorm kiest.”

Loes: “Als je kinderen ruimte geeft om eigen onderzoek te doen, om hun nieuwsgierigheid kans te geven dieper in een onderwerp te duiken, participeren ze, krijgen ze grip op zichzelf en hun eigen werkproces en letten ze op elkaar. We willen dat kinderen kunnen beschouwen, kijken, onderzoeken, bevragen en elkaar kunnen vertellen over de ervaringen. Feedback geven is dan ook een vorm om beter te worden en om elkaar positief te benaderen. Natuurlijk gaat dat niet altijd goed, maar alles is een leerproces. En fouten maken? Dat is prima, daar leer je van.”

Mentale weerbaarheid

Pedro: “En dan kom ik op mentale weerbaarheid. Weet je dat samen dansen,

zingen en sporten een enorm positief effect heeft op de korte termijn? Het zijn de executieve vaardigheden die de weerbaarheid ondersteunen. Omdat je te maken krijgt met eigen gevoelens, maar ook met die van een ander. Je bent in dialoog. Zo leer je luisteren, samenwerken, rekening houden met de ander, voor jezelf opkomen en meningen bijstellen waar nodig.”

Maaïke: “Kunst is een perfecte manier om je te leren uiten en om te leren je te verbinden met anderen. Je gaat over grenzen heen, probeert uit en leert nieuwe dingen. Cultuureducatie is dan ook een essentieel onderdeel binnen ons onderwijs. Cultuur is immers alles wat om ze heen gebeurt. Van dichtbij tot ver weg.”

Pedro: “Eens. Er gaat nu heel veel aandacht naar basisvaardigheden als taal en rekenen. En dat is hard nodig. Neem begrip van lezen. Het is een combinatie van technisch lezen, leesmotivatie en achtergrond. En een deel van die achtergrond is cultuur. Je hebt altijd cultuur nodig om iets te begrijpen. Kinderen kunnen letterlijk uitgesloten worden omdat ze de cultuur niet begrijpen of niet kennen. In een samenleving waar meer en meer kinderen andere dan de bekende culturen meebrengen wordt het steeds belangrijker om het collectief te zoeken en te vinden. Want, als er geen herkenning is, kun je geen deel uitmaken van een collectief of maatschappij. En hoe kun je een identiteit nu beter overbrengen dan het uitdragen in een kunstvorm?! Kunst overstijgt vaak het gewone en het gebruikelijke. Een krachtig voorbeeld daarvan is een onderzoek naar slaapliedjes uit de hele wereld. Ongeacht herkomst en achtergrond herkende iedereen de liedjes als slaapliedjes. Er schuilt iets universeels in deze kunstvorm.”

“Je hebt altijd cultuur nodig om iets te begrijpen.”

Het leukste magazine over cultuur op school van Plein C en Kunst Centraal

prikkels

Thema:
GRIP

Iedereen heeft
ankers nodig
en cultuur kan
die bieden

Lesideeën, nieuws en praktijkverhalen | 1 | 2023